

آسیب شناسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان پایه

اول ابتدایی شهرستان پاکدشت

Pathology of Virtual Teaching of Reading and Writing Skills of First Grade Elementary Students Pakdasht City

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۸؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۰۶

A.R. Amini zarrin (Ph.D)

Z. Shafie

Z. Rabbani

علیرضا امینی زرین^۱

زهرا شفیعی^۲

زهرا ربانی^۳

Abstract: The present study was conducted with the aim of pathology of virtual teaching of reading and writing skills in the first grade of elementary school in Pakdasht city. The research was applied in terms of purpose, and based on this, a qualitative research design was used. The participants of the research included 15 first grade elementary teachers of Pakdasht city and 7 specialists and experts from the educational research and planning organization and the textbook authoring office, who were selected based on the purposeful sampling method with theoretical saturation quality. Next, the findings related to the interviews were analyzed by the grand theory method and Strauss and Corbin coding. The results indicated pathologies including method-based, goal-oriented, content-oriented, evaluation-oriented, teaching-learning, activity-oriented, need-based and context-oriented pathologies, and also pathologies related to materials and resources and facilities, learner-oriented, and teacher pathologies. It was the axis that affects the process of non-attendance education.

Keywords: pathology, reading and writing skills, distance learning, first grade

چکیده: مقاله حاضر با هدف آسیب‌شناسی آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری پایه اول ابتدایی در شهرستان پاکدشت انجام گرفت. پژوهش از نظر هدف کاربردی و بر این اساس از طرح پژوهش کیفی و روش داده بنیاد استفاده گردید. مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل ۱۵ نفر از معلمان پایه اول ابتدایی شهرستان پاکدشت و ۷ نفر از متخصصان و کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دفتر تالیف کتب درسی بودند که بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند با معیار اشباع نظری انتخاب شدند. در ادامه یافته‌های مربوط به مصاحبه‌ها با روش داده بنیاد و کدگذاری اشتراک و کوربین مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. نتایج نشان دهنده آسیب‌هایی شامل آسیب روش محور، آسیب هدف محور، آسیب محتوا محور، آسیب ارزشیابی محور، آسیب فعالیت یاددهی - یادگیری محور، آسیب‌های نیاز و زمینه محور، آسیب‌های مرتبط با مواد و منابع و امکانات، آسیب یادگیرنده محور و آسیب معلم محور بود که فرایند آموزش غیرحضوری را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: آسیب‌شناسی، مهارت خوانداری و نوشتاری، آموزش غیرحضوری، پایه اول ابتدایی

ar.aminizarrin@gmail.com

zahra917710200@gmail.com

zahrarabbani97@yahoo.com

۱. استادیار دانشگاه شهید رجایی (نویسنده مسئول)

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشکده رفاه

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشکده رفاه

مقدمه و بیان مسأله

آموزش و پرورش یک فرایند ارتباطی است، پایه‌های هر ارتباط را زبان تشکیل می‌دهد. زبان تنها وسیله‌ی موثر در فرایند آموزش و پرورش است و بدون آن ارتباطی میان افراد جامعه برقرار نمی‌شود، به‌دنبال آن آموزش و پرورش شکل نمی‌گیرد و انتقال میراث فرهنگی به نسل‌های بعدی غیر ممکن می‌شود. کودکان در محیط خانوادگی-اجتماعی خود زبان خاصی را می‌آموزند (خان‌حسینی عثمانوند، ۱۳۹۰، ص ۱۸). برخی پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که سطح یادگیری دانش‌آموزان در درس فارسی دوره ابتدایی به‌خصوص در دو مهارت خواندن و نوشتن اغلب پایین است؛ چون زبان فارسی کلید همه یادگیری‌هاست، این احتمال وجود دارد که یکی از علل مردودی دانش‌آموزان، نارسایی در یادگیری این دو مهارت باشد. مهارت در خواندن و نوشتن جزو اهداف اصلی دوره ابتدایی و اساسی‌ترین وسیله یادگیری، تفکر، حل مسأله و از مهم‌ترین نیازهای دانش‌آموزان در زندگی امروز است (فرج‌مهرابی، ۱۳۹۶، ص ۶). کتاب فارسی در پایه اول ابتدایی به دلیل آن‌که آغاز آموزش‌های زبانی است از دید ساختاری اندکی با کتاب‌های دیگر متفاوت است. زبان‌آموزی در پایه اول دبستان سهم و نقش عمده‌ای دارد؛ زیرا زبان، خود نیز برخلاف پایه‌های دیگر موضوعیت دارد و هنوز به ظرفی تبدیل نشده است که بتوان علوم دیگر را در آن ریخت و آموخت، بلکه خود این ظرف نیز نیازمند شکل گرفتن و ساخته شدن است (راهنمای معلم فارسی اول ابتدایی، ۱۳۹۲).

در پی شیوع بیماری کرونا در ایران از اواخر اسفند ماه سال ۱۳۹۸، آموزش‌های مجازی اهمیت بسیار زیادی در سراسر جهان پیدا کرده و وارد عرصه آموزش‌های رسمی مدارس و دانشگاه‌ها و جایگزین تدریس و تحصیل حضوری شد (موسوی و جعفری، ۱۳۹۹، ص ۱). این وضعیت باعث بسته شدن مدارس و دانشگاه‌ها در بسیاری از کشورها شد. این شکل آموزش از راه دور با آموزش از راه دور مرسوم متفاوت است و تاثیر خود را بر تمام دروس و تمام مقاطع تحصیلی گذاشته است. در بین دانش‌آموزان شاید، کلاس اولی‌ها بیشترین تاثیر را از اوضاع گرفتند، آن‌ها که تجربه‌ای از حضور در مدرسه ندارند، در بدو ورود به دوران تحصیل با پدیده آموزش آنلاین مواجه شدند. این تاثیر در درسی مانند یادگیری مهارت‌های زبانی نمود بیشتری داشته است چرا که یادگیری زبان در پایه اول نه یادگیری درباره زبان و نه یادگیری از طریق زبان؛ بلکه دقیقاً یادگیری خود زبان است. در آموزش مجازی زبان‌آموزی و

آسیب شناسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری ... مهارت‌های خوانداری و نوشتاری برنامه مدون و از پیش تعیین شده‌ای وجود نداشت و آموزش مهارت فارسی به شیوه غیرحضوری عملاً با چالش و آسیب‌هایی مواجه شد و کیفیت آن‌را در زمینه اهداف و محتوا و فعالیت‌های یاددهی- یادگیری و نحوه ارزشیابی تحت تاثیر خود قرار داد.

آموزش زبان با کیفیت و مبتنی بر مبانی و اصول و نظریه‌ها و روش‌های علمی زبان آموزی وابسته به طراحی و اجرای برنامه درسی مناسب زبان آموزی در تمامی عناصر سازنده یک برنامه درسی است. از دید آیزنر این عناصر می‌تواند شامل هدف، محتوا، انواع فرصت‌های یاددهی یادگیری، سازمان دادن محتوا، روش ارائه و روش پرسش و پاسخ و ارزشیابی باشد (عربی جونقانی و همکاران، ۱۳۹۵ ص ۱۱۱). به دلیل اینکه در گذشته آموزش مجازی در ایران به صورت جدی انجام نشده بود و زیر ساخت‌های آن فراهم نبود، هم‌اکنون در طراحی و اجرا با مشکلات اساسی روبه‌رو شده است که موفقیت آن‌را تحت تاثیر قرار داده است. آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری مشکلات و فشار بسیاری بر دانش‌آموزان، والدین و معلمان که مهم‌ترین عامل انتقال دهنده آموزش و یادگیری‌اند، وارد کرده است.

در این شرایط دست اندرکاران نظام آموزشی نیز خود را موظف دیدند تا با استفاده از نرم‌افزارها و ابزارهای مختلف جریان آموزش را از طریق فضای مجازی دنبال کنند. نظام آموزشی برای رفع این مشکل و ادامه آموزش، به آموزش از راه دور از طریق فضاهای مجازی روی آورده است. در این شرایط وزارت آموزش و پرورش تصمیم گرفت تا با ایجاد یک شبکه در فضای مجازی، فضایی ایجاد کند که از طریق آن دانش‌آموزان بتوانند دروس را از طریق آموزش آنلاین توسط معلمان دریافت کنند. با این وجود نبود زیرساخت‌های لازم و ضعیف بودن سرعت اینترنت در بعضی اوقات و مناطق، دانش‌آموزان و معلمان را برای پیگیری آموزش مجازی با چالش‌های جدی روبه‌رو ساخته است (میزانی سرگزی و همکاران، ۱۳۹۹).

آنچه مشخص است اغلب پژوهش‌های صورت گرفته به این نکته تاکید دارند که موفقیت استفاده از فناوری در آموزش تحت تاثیر عوامل متعددی است و تا زمان برطرف نشدن موانع نمی‌توان آموزش غیرحضوری را به‌عنوان آموزش برتر دانست اما اشاره دقیقی به موانع و راهکارهای رفع موانع نشده است. به عقیده پژوهشگران استفاده از فناوری نیاز به نگاه دقیق و

علمی دارد و استفاده از محتوای چندرسانه‌ای در آموزش از نکات برجسته مثبت در تحقیقات آنان است. برای اینکه کاربران بتوانند در هر مکان و در هر زمان از فناوری برای آموزش و یادگیری استفاده کنند باید الگوی مناسبی جهت درک و انتقال مفاهیم وجود داشته باشد. بنابراین به نظر می‌رسد که به‌علت نوظهور بودن این شرایط معلمان و دانش‌آموزان و والدین آن‌ها وضع موجود را به درستی نمی‌شناسند و این وظیفه‌ای را ایجاد می‌کند که مسأله آموزش مجازی مهارت خوانداری و نوشتاری را با دید علمی بررسی کنیم و ببینیم که در حال حاضر وضعیت آموزش در مدارس چگونه است.

پژوهش‌های پیشین

انورزاده و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهش تحلیل فرصت‌ها و چالش‌های آموزش مجازی در دوران کرونا: رهیافت توسعه آموزش مجازی در پسا کرونا، نتیجه گرفتند که نیروی انسانی توانمند، توسعه و بروز رسانی شبکه و زیرساخت‌ها و تولید محتوای الکترونیکی ارزشمند و استاندارد در کنار رفع محدودیت‌ها و بسیاری از عوامل دیگر نقطه آغازی برای تداوم و کیفیت بخشی به آموزش مجازی در آینده است.

الهیاری و جهانگیری (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای به بررسی اثربخشی شبکه مجازی (شاد) بر میزان یادگیری دانش‌آموزان پرداختند. بر طبق نتایج به دست آمده، دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم از رسانه‌های اجتماعی و اینترنت برای آموزش دروس خود بیشتر استفاده می‌کنند. محیط‌های آموزشی آنلاین، یکی از محرک‌ترین و مهیج‌ترین و غنی‌ترین ابزارهای آموزشی و یادگیری است. محیط‌های آموزشی آنلاین وابسته به اینترنت، فرصت‌های دراز مدت فراهم می‌آورند و موجب افزایش کارایی فرآیند یاددهی-یادگیری و همچنین افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموز می‌شوند.

فلاح‌زاده (۱۳۹۹)، در پژوهش خود با عنوان تاثیر استفاده از فناوری در آموزش درس مطالعات اجتماعی پایه‌ی چهارم ابتدایی نتیجه گرفت که، اگر به‌طور علمی و دقیق به گسترش فناوری در نظام آموزشی پرداخته شود؛ فناوری نه تنها باعث ارتقای مهارت‌های پایه از خواندن و نوشتن و حساب کردن می‌شود بلکه این قابلیت را دارد که سواد اطلاعاتی را نیز ارتقا بخشد. آزاد و صفری خانکهدانی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان اختلال نوشتاری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی و راهکارهای عملی حل آن، بیان می‌کنند که، خانواده و عوامل مربوط به خود

آسیب شناسی آموزش غیرحضورى مهارت‌هاى خوانندارى و نوشتارى ... معلم و شیوه‌هاى تدریس وی و عوامل مربوط به خود یادگیرندگان در یادگیرى نوشتن و خط آنان موثر است.

نصرتى و حیدرزادگان (۱۳۹۷) در تحقیقى به مطالعه فرصت‌ها و چالش‌هاى فضای مجازى در نظام یاددهى و یادگیرى دانش‌آموزان دوره دوم نظام متوسطه بر اساس سند تحول پرداختند. آن‌ها براین باورند با پیشرفت شگفت‌انگیزى که علم و فناوری در جهان امروز داشته است نظام آموزش و پرورش مى‌تواند دستخوش تغییرى شگرف در حوزه آموزش گردد و به پیشرفتى همه‌جانبه دست یابد. امروزه به دلیل مشکلاتى از قبیل کمبود وقت و زمان و فاصله‌هاى مکانى که در بین دانشجویان کارمند وجود دارد مى‌توان آموزشى که در کلاس درس برگزار مى‌شود آن را بصورت مجازى در مکان‌هاى مختلف برقرار ساخت تا همگان آموزش را دریافت کنند.

کلانى و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشى که تاثیر بازی‌هاى زبان شناختى رایانه‌اى را بر عملکرد خواندن دانش‌آموزان داراى اختلال در خواندن بررسى مى‌کردند نتیجه گرفتند که مداخله با نرم‌افزار بازی‌هاى زبان شناختى بر بهبود درک مطلب و خواندن دانش‌آموزان داراى اختلال موثر است.

عظیمى و موسوی‌پور (۱۳۹۳)، در پژوهش خود نشان دادند که تولید چندرسانه‌اى دیکته یار بر پیشرفت تحصيلى دانش‌آموزان پایه دوم ابتدایى که در یادگیرى املا ناتوان هستند موثر بوده است.

فروزان ضرابیان (۱۳۹۰)، در پژوهشى با عنوان "طراحی و تدوین الگوی برنامه‌ی یادگیرى الکترونیکی املاى فارسى" جهت طراحی یک برنامه‌ی یادگیرى الکترونیکی مطلوب، اولین اقدام طراح آموزشى، انتخاب یک الگوی طراحی مناسب است. بر این اساس، طراحی الگوی برنامه‌ی یادگیرى املا بر پایه‌ی طراحی الگو و ستون صورت پذیرفت. این الگو شامل عناصر طراحی آموزشى، عنصر ارائه شامل ویژگی‌هاى ظاهرى وب سایت و عناصر فنى، پشتیبانى و ارتباطى است.

آنوتی^۱ و الروادی^۲ (۲۰۲۰) در پژوهش "بررسی یادگیری آنلاین در مدارس ابتدایی لبنان در بحران شیوع ویروس کرونا" به این نتیجه رسیدند که: مهارت معلم در آموزش مجازی، ارتباط خوب بین معلم و دانش‌آموزان، استفاده از فیلم‌های آموزشی و تعهد دانش‌آموزان برای مشارکت در کلاس، سبب موفقیت یادگیری مجازی می‌شود و دلایلی مانند مشکلات اینترنت و قطع شدن برق سبب شکست یادگیری مجازی می‌شوند.

عقیف امرالله و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در پژوهش باعنوان "یادگیری زبان عربی در دبستان در طی بحران کرونا در اندونزی" به این نتیجه رسیدند که: برای یادگیری زبان عربی در طی بحران کرونا می‌توان از روش‌های تلفیقی و ارزیابی آنلاین استفاده کرد.

یولیا (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان آموزش آنلاین برای جلوگیری از انتشار ویروس کرونا در اندونزی عقیده دارد که بیماری همه‌گیر ناشی از ویروس کرونا معلمان و دانش‌آموزان را مجبور می‌کند تا در خانه درس بدهند و درس بخوانند تا شیوع این بیماری کاهش یابد. اساساً یادگیری آنلاین یک مفهوم آموزشی است که پیاده سازی فناوری اطلاعات برای فرآیند آموزش و یادگیری است. استفاده از یادگیری آنلاین در پاندمی این بیماری می‌تواند از گسترش این ویروس جلوگیری کند. یادگیری آنلاین که در یادگیری الکترونیکی محبوب است، نوع دیگری از آموزش است. یک سیستم آموزش از راه دور است که در آن از دسترسی به اینترنت برای حمایت از معلمان برای آموزش دانش‌آموزان خود استفاده می‌شود.

باسیلیا و کواوادز^۴ (۲۰۲۰) در مطالعه خود با عنوان آموزش‌های آنلاین در مدارس در طول همه گیری، درمان سردرد در گرجستان، قابلیت‌های کشور و مردمش را برای ادامه روند آموزش در مدارس به شکل آنلاین از راه دور، بررسی می‌شود. کند و آن‌هایی را که مورد استفاده دولت قرار می‌دهند مانند پورتال‌های آنلاین، مدرسه تلویزیونی و تیم‌های میکروسافت برای مدارس دولتی و راه‌های جایگزین جایگزین، اسلاک و گوگل ملاقات، پلتفرم... را مورد بررسی قرار می‌دهند.

-
1. Anouti
  2. Rouadi
  3. Amrullah & et
  4. Basilaia & Kvavadze

آسیب شناسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری ...

کایر^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان تجزیه تحلیل مهارت‌های خواندن و میزان درک بصری دانش‌آموزان کلاس اول ابتدایی به این نتیجه رسید که بین مهارت درک بصری و سطح خواندن رابطه‌ی مثبتی وجود دارد و دانش‌آموزانی که مهارت درک بصری بهتری دارند در سرعت خواندن و درک مطلب و صحت خواندن عملکرد بهتری دارند.

کوکر و همکارانش^۲ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان "آموزش نوشتن در کلاس اول: یک مطالعه‌ی مشاهده‌ای" انجام دادند: معلمان در طی روز ۲۵ دقیقه را برای آموزش نوشتن صرف می‌کنند، که اکثر این استاندارد را رعایت نمی‌کنند؛ آن‌ها بیان کردند که آموزش نوشتن در دوره ابتدایی به شکل قابل توجهی در مدارس و کلاس‌های مختلف با یکدیگر متفاوت است، و این امر بیانگر آن است که معلمان بهترین روش برای آموزش نوشتن را نمی‌دانند.

مبانی نظری پژوهش

۱. مبانی فلسفی زبان‌آموزی

از بعد فلسفی، فیلسوفان مختلف کوشیده‌اند تا از دیدگاه‌های مختلف، نقش زبان را در کسب معرفت و ابلاغ آن، بررسی کنند. این موضوع در آراء فیلسوفان و دیدگاه‌های مختلف فلسفی، اگرچه از زوایای مختلف نگریسته شده است اما به نظر می‌رسد به برخی نتایج مشترک انجامیده است. روشن شدن دیدگاه‌ها و رویکردهای فلسفی و روش‌های رایج در برنامه‌های درسی زبان‌آموزی سبب مشخص شدن بنیادهای نظری برنامه‌درسی آموزش زبان فارسی ابتدایی می‌شود (دادرس و نقیب زاده، ۱۳۸۶، صفحه ۹۵). با توجه به اهمیت آموزش زبان، لازم است سیاست‌گذاران آموزش، طراحان برنامه‌های آموزشی و درسی و متولیان آموزشی، ضمن افزایش دانش و آگاهی خود در زمینه مبانی فلسفی و ارتباط آن با آموزش زبان به مطالعات گسترده‌تری در این راستا بپردازند.

۲. مبانی روانشناختی زبان‌آموزی

یادگیری یک فرایند همیشگی است و در طول زندگی فرد به‌طور پیوسته ادامه دارد. روش یادگیری در یادگیرندگان متفاوت است زیرا آنان با روش‌های متفاوت مهارت‌های تفکر و عمل را بروز می‌دهند. یادگیری می‌تواند از طیف وسیعی از روش و فناوری و تکنولوژی‌ها

---

2. Cayir

2. Coker & et

بهره‌گیری کند (فلاح‌زاده، ۱۳۹۹، صفحه ۱۰۴). در رابطه با این موضوع که کودکان چگونه زبان و الگوهای مربوط به آن را می‌آموزند نظریه‌های مختلفی مطرح شده است. و در بین صاحب نظران اختلاف در فطری یا اکتسابی بودن آن وجود دارد.

۳. مبانی جامعه‌شناختی زبان‌آموزی

آموزش زبان خصوصاً زبان نوشتاری از ۶ سالگی به بعد به دلیل توانایی و قابلیت فیزیولوژیکی و حتماً خاص کودک که تا حدی در خانواده زبان گفتاری‌اش تکمیل شده شروع می‌شود؛ براساس چنین فرآیندی آموزش و پرورش نقش مهم و اساسی در توسعه و رشد زبان نوشتاری پیدا کرده؛ براین اساس یکی از نیازهای اولیه و نهادهای اساسی هر جامعه‌ای هم نهاد آموزش است که منجر به رفع نیازهای اولیه انسان گشته است و هم از طریق آموزش زبان گفتاری و نوشتاری به‌طور صحیح و مطابق با هنجار و ارزش‌های مشترک جامعه نوعی انتقال اجتماعی - فرهنگی در جامعه را بر عهده می‌گیرد؛ از این رو آموختن زبان را باید از فرایندهای اصلی مکانیزم اصلی دوران کودکی در نظر گرفت که از طریق مادر این مکانیزم اجرا شده و با کودک ارتباط برقرار شده و آموزش فرهنگ صورت می‌گیرد (رضاپور، ۱۳۹۳، صفحه ۹۴).

ارکان زبان‌آموزی

ارکان زبان شامل چهار مهارت صحبت کردن و گوش کردن و خواندن و نوشتن می‌شود که به هم مرتبط هستند و زمانی که کنار هم قرار می‌گیرند اساس توانایی زبان را تشکیل می‌دهند. توجه کافی به تقویت آن‌ها لازمه هر برنامه‌ی آموزشی است. افراد بی‌سواد فقط از طریق شنیدن و سخن گفتن به درک مقاصد دیگران یا بیان عقاید خود می‌پردازند. انسان‌ها برای بهبود کیفیت زندگی اجتماعی خود باید از زبان به‌عنوان یک وسیله موثر بهره ببرند.

خواندن یک فعالیت ادراکی است و در ارتباطات جنبه دریافت‌کنندگی دارد. درک مطلب فرایندی است که دانش قبلی فرد نیز در آن دخیل است، خواندن مناسب مستلزم آن است که دانش‌آموزان ضمن اینکه متن را با دقت می‌خوانند، راهبردهای درک مطلب را هم به کارگیرند و با ساخت یک نمایش ذهنی از مطالبی که خوانده است به استخراج معنی کلمات، جملات و متون بپردازند (کلانی و همکاران، ۱۳۹۴، صفحه ۶۸).

پژوهش‌های بسیاری در زمینه دست خط و خوانا نویسی دانش‌آموزان انجام شده اما باید توجه داشت ملاک فقط خوش خط نوشتن نیست هرچند از ابزار مهم در یادگیری است، اگر

آسیب شناسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری ... دانش‌آموزان مطالب را با خط خوش و خوانا بنویسند اما خود استنباطی نداشته باشند یا نکات دستوری را رعایت نکنند عملاً هدف خواندن و نوشتن محقق نشده است. در حال حاضر آموزش از شکل سنتی خود خارج شده و یادگیرندگان برای یادگرفتن مطالب در فضای مجازی حضور دارند. بنابراین برگزاری دوره آموزش مجازی از آن دسته اقداماتیست که این روزها از ضرورت بالایی برخوردار است. شیوه یادگیری در دنیای امروز به کلی متحول شده است. عصر کنونی بدون شک دوران دیجیتال و اینترنت است و ما ناگزیر هستیم با دنیایی که در آن زندگی می‌کنیم همگام شویم.

آموزش غیرحضوری

آموزش مجازی مهم‌ترین کاربرد فناوری اطلاعات است قالب نظام‌های مختلف مثل یادگیری رایانه محور، یادگیری برخط، یادگیری شبکه محور و آموزش تحت شبکه ارائه می‌شود. آموزش مجازی مجموعه وسیعی از فرآیندها و اعمال همچون آموزش مبتنی بر وب، آموزش مبتنی بر رایانه، کلاس‌های مجازی و همکاری‌های دیجیتالی را دربر می‌گیرد و شامل ارائه محتوا از طریق اینترنت، اینترنت، اکسترانت، انتشار ماهواره‌ای، نوارهای ویدیویی و صوتی، پخش ماهواره‌ای، تلویزیون، محاوره‌ای، دیسک‌های فشرده است (کاو، ۲۰۰۵). در عصر جدید ارتباطات و تغییرات در شیوه‌های نوین آموزشی، استفاده از ابزارهای گوناگون ارتباط جمعی مانند کامپیوتر، گوشی‌های هوشمند، تبلت‌ها، اینترنت و غیره در محیط‌های آموزشی متداول شده و فرصت و بستر بسیار گسترده‌ای را برای آموزش مجازی فراهم کرده است. جهت افزایش قابلیت و کارایی این ابزارها و کاربرد آنها در آموزش مجازی آگاهی از این ابزار و نحوه عملکرد آنها ضروری است. ممکن است معلمی به روش‌های جدید آموزش الکترونیکی علاقه‌مند باشد اما مهارت کافی در این زمینه را نداشته باشد برخی از معلمان نیز که در زمینه استفاده از فناوری فعال هستند از طرف آموزش و پرورش حمایت نمی‌شوند و انگیزه خود را از دست می‌دهند. در نتیجه آشنا نبودن برخی مربیان با روش‌های جدید از جمله آموزش‌های مجازی و عدم به کارگیری فناوری‌های جدید در امر آموزش یکی از مشکلات اساسی در حوزه‌ی آموزش و پرورش است.

به طور کلی، آموزش مجازی و برخط از آموزش رو در رو دشوارتر و بحث برانگیزتر است؛ در نتیجه بهتر است ماموریت آموزشی سازمان‌های دست‌اندرکار و مراکز آموزش زبان‌فارسی در ایران به این سمت و سو توسعه یابد. با توجه به گسترش یادگیرندگان در مناطق جغرافیایی مختلف، نیاز جدی در این زمینه، عدم وجود منابع و محتوای مناسب (وکیلی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱، صفحه ۸۱)، و دشواری آموزش غیرحضوری در سنین پایین‌تر، اهمیت راه‌اندازی دوره‌های مجازی و غیرحضوری با کیفیت آموزش خواندن و نوشتن دوچندان شده است. شیوه صحیح آموزش تاثیر غیرقابل انکاری در پیشرفت دانش‌آموزان دارد؛ بنابراین جهت اجرای برنامه مجازی مطلوب برای مهارت خوانداری و نوشتاری باید الگوی مناسبی طراحی شود که در آن به پیش‌نیازها، اهداف، محتوا و روش‌های یاددهی-یادگیری و نحوه ارزشیابی توجه شده باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت از نوع پژوهش‌های کیفی است؛ که با استفاده از نظریه زمینه‌ای تجدید نظر شده اشتراس و کوربین (۲۰۰۸) و با رویکرد نظریه داده بنیاد تحقیقات داده بنیاد انجام شد. ابزار مورد استفاده مصاحبه نیمه ساختار یافته است که طبق نظرات متخصصان تنظیم شد مصاحبه‌ها با توجه به اینکه پژوهش در دوران شیوع ویروس کرونا و ایام قرنطینه بیماری صورت گرفته است در قالب وویس و پاسخ‌های مکتوب الکترونیکی جمع‌آوری شدند. بعد از اجرای ۱۵ مصاحبه از معلمان و داده‌های حاصل از ۷ فرد متخصص در این زمینه، اشباع اطلاعات صورت گرفت به این نتیجه رسیدیم که انجام بیشتر مصاحبه اطلاعات بیشتری در اختیار ما نمی‌گذارد و عمدتاً تکراری از مطالب قبلی است، در این مرحله گردآوری اطلاعات متوقف شد. مشارکت کنندگان حاضر در پژوهش شامل ۱۵ نفر از معلمان پایه اول ابتدایی شهرستان پاکدشت و ۷ نفر از کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و تألیف کتب درسی بودند و با روش هدفمند به شیوه گلوله برفی تا اشباع نظری داده‌ها مورد مصاحبه قرار گرفتند. جدول شماره ۱ و ۲ مشخصات مشارکت کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد.

آسیب شناسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری ...

جدول ۱. اطلاعات آموزگاران مورد مصاحبه

ردیف	جنسیت	تحصیلات	سابقه تدریس	سن	محل خدمت
۱	زن	دانشجو ارشد روانشناسی عمومی	۶ سال	۳۰	شهرستان پاکدشت
۲	زن	لیسانس آموزش ابتدایی	۵ سال	۲۸	پاکدشت- گلزار پایین
۳	مرد	کارشناس علوم تربیتی	۱۲ سال	۴۰	پاکدشت- خاتون آباد
۴	زن	لیسانس روانشناسی	۱۸ سال	۴۵	شهرستان پاکدشت
۵	زن	ارشد علوم تربیتی	۳ سال	۳۴	شهرستان پاکدشت
۶	زن	کاردانی	۲۸ سال	۴۷	شهرستان پاکدشت
۷	زن	ارشد مدیریت آموزشی	۴ سال	۲۶	شهرستان پاکدشت
۸	زن	لیسانس آمار	۶ سال	۲۹	شهرستان پاکدشت
۹	زن	لیسانس علوم تربیتی	۱۲ سال	۳۴	شهرستان پشیریف آباد
۱۰	زن	لیسانس علوم اجتماعی	۶ سال	۳۹	پاکدشت- فیلستان
۱۱	زن	کاردانی آموزش ابتدایی	۲۰ سال	۴۳	شهرستان پاکدشت
۱۲	زن	لیسانس علوم تربیتی	۱۳ سال	۳۶	شهرستان پاکدشت
۱۳	زن	ارشد علوم تربیتی	۹ سال	۳۷	شهرستان پاکدشت
۱۴	مرد	آموزش ابتدایی	۱۳ سال	۳۵	پاکدشت- حصارامیر
۱۵	مرد	ارشد علوم تربیتی	۵ سال	۳۰	شهرستان پاکدشت

جدول ۲. اطلاعات مربوط به متخصصان و کارشناسان

۱	دانشیار گروه مطالعات برنامه‌درسی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی (سابقه حضور در سازمان پژوهش برنامه ریزی و تالیف کتب درسی)
۲	استادیار سازمان پژوهش
۳	استادیار سازمان پژوهش
۴	کارشناس سازمان پژوهش
۵	استادیار مطالعات برنامه‌ریزی درسی دانشکده رفاه
۶	مدیر گروه تالیف کتب درسی ادبیات فارسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش
۷	کارشناس گروه زبان و ادبیات فارسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری سه مرحله‌ای اشتراک و کوربین استفاده شد، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها در قالب ۱۸۰ کدباز و ۴۵ کد محوری و ۹ کد انتخابی گردآوری شد. روند کدگذاری و تجزیه تحلیل آن‌ها با دقت بیش از پنج مرتبه انجام شد. زمان توقف کدگذاری باز و محوری هنگامی بود که یک طبقه‌بندی معنا دار بعد از بررسی مکرر رونوشت مصاحبه‌ها حاصل شد، و مقولات فرعی بارها تکرار شده بودند، و در نهایت نیز اطلاعات جدیدی از مصاحبه‌ها بدست نیامد در صورت پیدا شدن نیز با طبقه بندی انجام شده ارتباط کاملی داشت. برخی از کدهای اولیه دقیقاً مطابق گفته‌ی مشارکت‌کنندگان است و برخی دیگر جهت رعایت اختصار در کلام، توسط پژوهشگر برچسب‌های کوتاه و واضح‌تری خوردند. به این معنا که بر اساس استنباطی که پژوهشگر از معنای سخنان داشت با کمک تلفیق به دلیل وجود شباهت‌ها آن‌ها را باهم ادغام کرده است.

در مرحله آخر کدگذاری، کدهای انتخابی یا هسته پژوهش استخراج می‌شوند. برای این منظور پس از کدگذاری باز که شامل ۱۰۸ کد باز بوده تعداد ۴۵ کد محوری استخراج شده و در نهایت به ۹ کد انتخابی دست تقلیل یافت. جهت بررسی روایی و پایایی داده‌ها از دو روش بازبینی به وسیله مشارکت‌کنندگان و مرور به وسیله خبرگان غیر شرکت‌کننده در پژوهش استفاده و پس از دریافت نظرات اصلاحی ویرایش لازم انجام شد. نمودار شماره ۱ مراحل انجام پژوهش میدانی را به خوبی شرح می‌دهد.

نمودار ۱: فلوچارت مراحل انجام پژوهش میدانی

یافته‌های پژوهش

در راستای دستیابی به هدف و پاسخ به پرسش اصلی پژوهش داده‌های خام مصاحبه، پس از کدبندی و دسته‌بندی در قالب گویه‌ها و کدهای باز و کدهای محوری به استخراج ۹ کد انتخابی منجر شد، که باعث شناسایی عوامل زمینه‌ای و آسیب‌های آموزش غیرحضوری مهارت‌های خوانداری و نوشتاری شده است. نتایج کد گذاری در جدول شماره ۳ قابل مشاهده است.

جدول ۳. کدگذاری انتخابی (تفسیر)، تجمیع عبارت‌های زیرعنوان‌ها

آسیب‌های	ناسب روش‌های آموزش غیرحضوری با الگوهای تدریس مهارت زبان‌آموزی
روش‌محور	عدم وجود زیرساخت برای ارائه روش‌های آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی
	انتزاعی شدن آموزش مهارت زبان‌آموزی در شیوه غیرحضوری
	استفاده از روش‌های عدم تکم بازده در آموزش مهارت زبان‌آموزی به شیوه غیرحضوری
	عدم آگاهی و شناخت معلمان نسبت به کاربرد روش‌های چندرسانه‌ای در آموزش غیرحضوری
	عدم جایگزینی ابزارهای جدید با ابزارهای قدیمی در آموزش مهارت زبان‌آموزی به شیوه غیرحضوری
آسیب‌های	نامناسب بودن نیازسنجی اهداف مهارت زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری
هدف‌محور	عدم پوشش تمام اهداف مهارت چهارگانه زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری
	عدم پشتیبانی و تامین فناوری جهت نیل به اهداف زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری
	عدم رغبت معلمان و همکاری والدین برای تلاش جهت نیل به اهداف در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی
	عدم دسترسی یادگیرندگان به اهداف در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی
آسیب‌های	زیاد بودن حجم و مطالب کتاب فارسی نسبت به زمان آموزش غیرحضوری
محتوا‌محور	عدم وجود محتوای الکترونیکی باکیفیت و جذاب
	عدم سیاست‌گذاری و نظارت بر تولید و استفاده از محتوا در آموزش مهارت زبان‌آموزی
	نارضایتی معلمان از نحوه تولید و ارائه محتوا در آموزش غیرحضوری
آسیب‌های	ارزشیابی مهارت زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری مستمر نیست
ارزشیابی	عدم توجه کافی به ارزشیابی مهارت زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری
محور	عدم اعتبار و استاندارد بودن ارزشیابی مهارت زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری
	دسترسی داشتن به محتوا و امکان تقلب در ارزشیابی غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی

	<p>ناتوانی سیستم آموزشی در پیاده کردن ارزشیابی مهارت زبان‌آموزی متناسب با فضای مجازی (عدم بسترسازی و فرهنگ‌سازی در آموزش غیرحضوری در رابطه با اهمیت ارزشیابی)</p> <p>عدم ترتیب اثر والدین به پیشنهادات و نظرات معلمان درباره برگزاری ارزشیابی غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p>
آسیب‌های فعالیت یاددهی - یادگیری محور	<p>نبود فعالیت و تمرین‌های کلاسی مناسب با آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p> <p>نارضایتی از محیط یاددهی-یادگیری غیرحضوری و برنامه شاد</p> <p>عدم مشارکت و همکاری اولیاء و دانش‌آموزان در انجام فعالیت‌های زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری</p> <p>عدم ارائه فرصت‌های جدیدیادگیری از سوی معلم در فضای آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p>
آسیب‌های نیاز و زمینه‌محور	<p>چالش‌های اجتماعی در آموزش غیرحضوری</p> <p>چالش‌های فرهنگی در آموزش غیرحضوری</p> <p>چالش‌های سیاسی در آموزش غیرحضوری</p> <p>چالش‌های جسمانی در آموزش غیرحضوری</p> <p>چالش‌های روحی و روانی در آموزش غیرحضوری</p> <p>چالش‌های آموزشی در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p> <p>چالش‌های اقتصادی در آموزش غیرحضوری</p>
آسیب‌های مرتبط با مواد و منابع و امکانات	<p>-عدم تامین اعتبارات و منابع مالی در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p> <p>-بی‌عدالتی در دسترسی به امکانات فناورانه در اقشار مختلف جامعه</p> <p>عدم تجهیز مدارس به تکنولوژی مناسب با آموزش مهارت زبان‌آموزی و آموزش‌های تلفیقی</p> <p>نبود زیر ساخت‌های مناسب جهت آموزش مهارت زبان‌آموزی به یادگیرندگان خاص در آموزش غیرحضوری</p> <p>نبود سیستم مدیریتی فوق و کارآمد(نبود مدیریت بحران در نظام آموزشی کشور)</p>
آسیب‌های یادگیرنده‌محور	<p>عدم احساس لذت یادگیرندگان از زبان‌آموزی در آموزش غیرحضوری</p> <p>عدم همکاری دانش‌آموزان در استفاده از محتوای آموزشی مهارت زبان‌آموزی</p> <p>عدم توجه به نیازهای فردی یادگیرندگان در انتخاب روش در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p> <p>اثرات منفی ناخواسته آموزش غیرحضوری در روابط دانش‌آموزان با یکدیگر</p>
آسیب‌های معلم‌محور	<p>عدم آمادگی معلمان در طراحی تکالیف کلاسی مناسب با آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی</p>

عدم اطلاع کافی مخاطبان آموزش غیرحضوری از نحوه ارزشیابی در این سیستم

عدم رضایت معلمان از خروجی نهایی در آموزش غیرحضوری مهارت زبان‌آموزی

عدم ارائه آموزش‌های مستمر و کاربردی برای معلمان در رابطه با فناوری و آموزش

غیرحضوری

نتیجه‌گیری

تاکنون تحقیقات و پژوهش‌های زیادی در زمینه خواندن و نوشتن صورت گرفته است و هر یک نتایج متفاوتی به دنبال داشته است، آنچه که این پژوهش را از پژوهش‌های مشابه متمایز می‌کند زمینه‌ای است که در حال حاضر مهارت خوانداری و نوشتاری در بستر آن صورت گرفته است و آن آموزش غیرحضوری در شرایط بحرانی شیوع ویروس کرونا است. در این پژوهش ما به دنبال آسیب‌شناسی آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری در پایه اول ابتدایی در شهرستان پاکدشت بوده‌ایم و علت آن نیز اهمیت پایه اول و توانایی دانش‌آموزان در مهارت خواندن و نوشتن است، آنچه مسلم است در سراسر کشور سعی شد که از تعطیلی آموزش جلوگیری شود و آموزش در بستر فضای مجازی به کار خود ادامه بدهد، اما اینکه آموزش غیرحضوری خصوصاً در مهارت خواندن و نوشتن پایه اول چه آسیب‌های به دنبال داشته، چهار پرسش مطرح شده است، که در این پژوهش سعی شده پاسخ داده شود.

سوال اول: مشکلات تحقق اهداف آموزش مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان ابتدایی در دوره آموزش غیرحضوری چیست؟ (با محوریت: نیازسنجی، امکان‌سنجی، و هدف‌گذاری)

اهداف آموزشی زبان فارسی در واقع نتایجی را مشخص می‌سازند که انتظار می‌رود پس از اجرای یک برنامه آموزشی، بتوان آن نتایج را در رفتار یادگیرندگان مشاهده نمود و اگر این اهداف به درستی تعیین و تحلیل و تصریح نشوند، امکان حرکت و فعالیت صحیح و در نتیجه تحقق آن‌ها ممکن و میسر نخواهد بود. اهداف مبنای تعیین روش‌ها، محتوا و سایر اجزاء تعلیم و تربیت هستند. در اصل تفاوتی میان اهداف در آموزش حضوری و غیرحضوری وجود ندارد و نکته‌ای که باعث ایجاد تفاوت می‌شود تفاوت‌های معناداری است که در مسیر تحقق اهداف

وجود دارد، چراکه با تغییر و تنوع رسانه‌های نوین آموزشی در عصر فناوری بدون شک برای عملیاتی کردن اهداف مشخص درس مهارت خوانداری و نوشتاری باید از پلت‌فرم‌های متنوع و قالب‌هایی متفاوت در ارائه محتوای درس فارسی استفاده کرد تا نیاز مخاطبان امروز، همزمان با مصلحت‌های آموزش و پرورش محقق گردد.

سوال دوم: مشکلات محتوای آموزش مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در دوره آموزش غیرحضوری چیست؟ (با محوریت: طراحی، انتخاب و سازماندهی محتوا)

محتوای الکترونیکی یکی از بنیان‌های اساسی سیستم‌های آموزش نوین و از دست‌آوردهای مهم آموزش مجازی و تولید محتوای الکترونیکی است به گونه‌ای که، تحقق اهداف یادگیری و آموزشی بر مبنای تهیه و تولید محتوای مناسب و کارآمد با بهره‌گیری از الگوهای طراحی آموزشی و کمک آموزشی به منظور تعمیق یادگیری و به‌عنوان یکی از ارکان اساسی برنامه‌ریزی درسی و بستر تحقق آموزش مجازی و تولید محتوای الکترونیکی از جایگاه مهمی برخوردار است.

سوال سوم: مشکلات فعالیت‌های یاددهی-یادگیری آموزش مهارت‌های خوانداری و نوشتاری دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در دوره آموزش غیرحضوری چیست؟ (با محوریت: انتخاب، اجرا و سازماندهی فعالیت‌های یاددهی-یادگیری)

جلب توجه دانش‌آموزان در مهارت خوانداری و نوشتاری آن هم به شیوه غیرحضوری اهمیت بسیاری دارد. این کار با استفاده از سبک‌های متفاوت تدریس و بهره‌گیری از منابع میسر می‌شود. اگر برای تدریس همه درس‌ها از شیوه‌ای واحد استفاده شود دانش‌آموزان به‌زودی کسل می‌شوند و انگیزه خود را از دست می‌دهند، راه‌ها و روش‌های فعال یادگیری، همه دانش‌آموزان را درگیر و متوجه کار می‌کند. این کار با فعالیت و تمرین‌های گوناگون امکان‌پذیر است. کاربرد روش‌های متفاوت از این حقیقت ناشی می‌شود که شیوه‌های یادگیری دانش‌آموزان متفاوت است و نسبت به انجام وظایف گوناگون رویه‌ای خاص دارد.

آسیب شناسی آموزش غیرحضورى مهارت‌های خوانندارى و نوشتارى ...

سوال چهارم: مشکلات ارزشیابی آموزش مهارت‌های خوانندارى و نوشتارى دانش‌آموزان پایه اول ابتدایى در دوره آموزش غیرحضورى چیست؟ (با محوریت: ارزشیابی، بازخورد و اصلاح)

توجه به ارزشیابی از نکات برجسته در نتایج حاصل از پژوهش حاضر است. در تبیین نتایج حاصل از یافته‌ها در خصوص ارزشیابی مهارت خوانندارى و نوشتارى به شیوه غیرحضورى، چالش‌ها و آسیب‌های قابل تاملی استخراج شدند. همانگونه که آموزش و یادگیرى مجازى نمی‌تواند جایگزین کاملی برای روش حضورى باشد، سنجش و ارزیابى مجازى نیز جایگزین مناسبی برای سنجش حضورى نیست، با این حال استفاده از آن در دوره‌ی همه‌گیرى کرونا امرى اجتناب‌ناپذیر است. بزرگ‌ترین دغدغه نظام‌های آموزشى در مورد ارزشیابی در فضای مجازى، موضوع اخلاق در ارزشیابی و در نتیجه قضاوت عادلانه در مورد میزان کسب شایستگی‌های دانش‌آموزان خواهد بود. در آزمون‌ها و ارزشیابی‌های فضای مجازى، برخلاف فضای واقعی، به دلیل ماهیت آن، یعنی کمتر بودن مراقبت‌ها و کنترل‌های معلمان و اولیای مدرسه، احتمال بروز رفتارهای غیراخلاقى بسیار بیشتر است. نمونه‌هایی از این رفتارها در فرایند اجرای آزمون‌ها در فضای مجازى می‌توانند کمک گرفتن از افراد ثالث، به اشتراک‌گذارى پاسخ‌ها بین دانش‌آموزان یک کلاس به روش‌های گوناگون و استفاده از مواد و منابع آموزشى به هنگام آزمون باشد.

بنابراین بر اساس یافته‌های پژوهش و نظرات برخى از کارشناسان سازمان پژوهش و برنامه‌ریزى آموزشى و تألیف کتب درسى و تعدادى از مصاحبه‌شوندگان، ۱۰۳ راهکار متناظر با آسیب‌های مطرح شده بیان گردید که در جدول شماره ۴ به آن اشاره شده است.

جدول ۴: راهکارهای پیشنهادى در آموزش غیرحضورى مهارت خوانندارى و نوشتارى

کدانتخابی	راهکارها در آموزش غیرحضورى مهارت خوانندارى و نوشتارى
	استفاده از روش‌های فعال و مشارکتى در مهارت خوانندارى و نوشتارى
آسیب‌های	استفاده از روش‌های عینى و سمعى بصرى در مهارت خوانندارى و نوشتارى
روش محور	استفاده از فلش‌کارت، دیکته‌پارها، شعر و داستان، پازل در مهارت خوانندارى و نوشتارى
	تشویق یادگیرنده به تصویرخوانى، خلاصه‌گفتن و خلاصه‌نوشتن، و کارت خوانى
	تقویت مهارت دست‌ورزى و هماهنگى میان اعضا به کمک بازی با اعضاى خانواده
	بکارگیرى حواس پنج‌گانه در روش‌های آموزشى مهارت خوانندارى و نوشتارى

اهداف	کدانتخابی
<p>استفاده از تجارب و روش های معلمان موفق و نمونه در آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری بکارگیری از روش های تلفیقی و طوفان مغزی و روش یادگیری معکوس در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری</p>	
<p>طراحی و خلق الگوهای جدید و کاربردی تدریس مهارت خوانداری و نوشتاری در آموزش غیرحضوری استفاده از تماس های گروهی برای برقراری ارتباط تصویری میان معلم و شاگردان جهت شناخت مهارت های زبان آموزی دانش آموزان</p>	
<p>توجه به نیازها برای پیشبرد اهداف مهارت خوانداری و نوشتاری آشنا ساختن والدین با اهداف کلی و جزئی مهارت خوانداری و نوشتاری جهت همپایی آنان</p>	
<p>توجه به میزان درک و فهم دانش آموزان در شناخت اهداف نگاره ها توجه به استفاده از ابزارهای الکترونیکی مناسب برای رسیدن به هدف مد نظر در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری</p>	<p>آسیب های هدف محور</p>
<p>توجه به اهداف جزئی و اهداف کلی در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری توجه به اهداف فرهنگی و عاطفی در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری استفاده از روش منطبق با اهداف در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری انعطاف پذیری و تغییر تحول در اهداف آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری ایجاد تناسب میان اهداف مهارت خوانداری و نوشتاری و ساختار شناختی دانش آموزان پایه اول ابتدایی</p>	
<p>فراهم کردن بستر برای تحقق اهداف در تمام حیطه ها ایجاد رغبت و انگیزه در معلمان و دانش آموزان برای رسیدن به اهداف رفع مشکلات و موانع در مسیر تحقق اهداف آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری به شیوه غیرحضوری</p>	
<p>لرزم بازتعریف و تغییر در محتوای درسی مهارت خوانداری و نوشتاری در آموزش غیرحضوری بکارگیری محتوای درس فارسی در کنار سایر دروس (مثلا فارسی در کنار هنر)</p>	<p>آسیب های محتوا محور</p>
<p>در نظر گرفتن زمان مناسب برای تدریس مفاهیم زبان آموزی آگاهی بخشیدن به اولیاء در زمینه نحوه ارائه محتوای مهارت خوانداری و نوشتاری در آموزش غیرحضوری</p>	
<p>طراحی محتوا مهارت خوانداری و نوشتاری متناسب با اهداف و نیازهای آن استفاده از فناوری با امکان مشاهده انواع برنامه های چندرسانه ای برای ارائه محتوای خوانداری و نوشتاری به دانش آموزان به صورت فردی و گروهی تولید و طراحی محتوای الکترونیکی خوانداری و نوشتاری جذاب و با کیفیت</p>	

کدانتخابی	راهکارها در آموزش غیرحضورى مهارت خوانندارى و نوشتارى
	امکان دسترسی به کتابخانه‌های آنلاین و منابع بروز
	بکارگیری ابزار برای ساخت فیلم و انیمیشن با تنوع در تصاویر، رنگ‌ها و صوت‌ها در طراحی محتوای خوانندارى و نوشتارى
	تغییر در محتوای درس فارسى و دامنه تدریس آن
	حمایت و تشویق معلمان برای محتوای خوانندارى و نوشتارى بدون ایراد و کم‌نقص
	ایجاد فضای رقابتی میان تولیدکنندگان محتوای مهارت خوانندارى و نوشتارى
	برگزاری دوره‌های حرفه‌ای آموزش تولید محتوا جهت ارتقای کیفیت محتوا خوانندارى و نوشتارى
	استفاده از ایده و نظرات معلمان در تولید بسته‌ها آموزشى خوانندارى و نوشتارى
	معرفی منابع خوانندارى و نوشتارى با محتوای الکترونیکی به والدین
	تولید محتوای خوانندارى و نوشتارى با قابلیت استفاده چند باره
	فراهم کردن زمینه دسترسی آسان به محتوای الکترونیکی خوانندارى و نوشتارى
	راه‌اندازی سیستم حضور و غیاب استاندارد هنگام آموزش غیرحضورى مهارت خوانندارى و نوشتارى برای اطمینان از حضور پیوسته یادگیرندگان
	تهیه پرسش‌های هدفدار منظم جهت پرسش از یادگیرندگان برای تقویت مهارت‌های کلامی و شفاهی
	راه‌اندازی سیستم ارزشیابی معتبر و استاندارد در سنجش مهارت خوانندارى و نوشتارى
	توجه به ارزشیابی به‌عنوان بخشی از فرآیند یادگیری و نه به‌عنوان نقطه پایان.
	استفاده از تماس‌های صوتی و تصویری برای اعتبار بخشی به ارزشیابی مهارت خوانندارى و نوشتارى
	استفاده از تماس تلفنی یا پست در صورت نبود اینترنت
	الزام به داشتن چک‌لیست و پوشه‌کار جهت قضاوت نهایی و ارزشیابی عملکرد یادگیرندگان
	تدوین قوانین و آیین‌نامه‌ها و سایر تجهیزات مورد نیاز برای مدارس و کلاس‌ها
	ارتقاء کیفیت و پهنای باند و تسهیل دسترسی اینترنت برای همه اینترنت اقصا در راستای عدالت آموزشی.
	تغییر ارزشیابی‌ها و وزن‌دهی بیشتر به تکالیف هفتگی و وزن‌دهی کمتر به امتحانات نهایی با در نظر گرفتن ارزشیابی مستمر
	حصول اطمینان از عملکرد دانش‌آموزان و فعال بودن آنان طی سال تحصیلی
	ایجاد فرصت کافی برای پاسخگویی جهت بالا رفتن انگیزه و اعتماد به نفس
	کاهش ترس و استرس در دانش‌آموزان و افزایش جرات پذیرش اشتباهات
	آشنایی با اصول اخلاقی آداب و رسوم شبکه‌ای و رعایت آن
	آگاهی بخشی مخاطبان آموزش غیرحضورى درباره اهمیت انجام به موقع تکالیف و تمرینات

آسیب‌های
ارزشیابی
محور

کدانتخابی	راهکارها در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری
آسیب‌های	مهارت خوانداری و نوشتاری
فعالیت	توجه به اهمیت و لزوم آموزش ترکیبی (انجام فعالیت در مدرسه و خانه)
یاددهی -	افزایش رغبت و روحیه مسئولیت‌پذیری اولیاء برای مشارکت با فرزندان در انجام تکالیف
یادگیری محور	آگاه نمودن معلمان نسبت به اختلالات یادگیری در دانش‌آموزان در مهارت‌های زبان‌آموزی
	به کارگیری و ارتباط میان تمامی شبکه‌ها و امکانات فضای و ظرفیت‌سازی باهدف بومی کردن فناوری در آموزش و مدارس
	هویت‌زدایی از مفهوم سنتی مدارس به سوی همه‌مکان و همه‌زمان و تغییرپارادایمی یاددهی -
	یادگیری خودراهبر
	توجه به نیازهای فردی یادگیرندگان هنگام ارائه تکالیف و تمرینات آموزشی
	آماده‌سازی و آگاهی بخشی به مخاطبان آموزش غیرحضوری
آسیب‌های نیاز	بروز و با کیفیت کردن مداوم فناوری‌های لازم برای حرکت بسوی آموزش بهتر.
و زمینه محور	فراهم کردن بستر برای تعامل میان معلمان و دانش‌آموزان و تقویت تعاملات آنلاین و مجازی
	ارزیابی مداوم آموزش‌های مجازی و استفاده از تجربه‌های حاصل از آن به‌منظور اعتلای آموزش
	تقویت جنبه‌های مثبت آموزش غیرحضوری از طریق استفاده ز تجارب و تلاش جهت به حداقل
	رسلندن جنبه‌های منفی
	استفاده از رسانه‌های عمومی مانند رادیو تلویزیون برای آموزش
	آگاهی بخشی به والدین در رابطه با عواقب استفاده بدون برنامه و کنترل دانش‌آموزان در فضای
	مجازی
	پذیرش تغییرات ناشی از آموزش غیرحضوری در مهارت خوانداری و نوشتاری
	استفاده از معلمان نمونه در تدریس مهارت خوانداری و نوشتاری با توجه به مجازی شدن آموزش
	برگزاری دوره‌های آموزشی جهت ارتقای سواد و مهارت رسانه‌ای در جامعه
	توجه به بهداشت جسمی و روانی دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی
	شناخت راهکارهای افزایش انگیزه در دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در آموزش غیرحضوری
	فرهنگ‌سازی برای کاهش پیامدهای استفاده از فضای مجازی برگزاری جلسات آموزشی از سوی
	مراکز ذیربط به‌منظور آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی والدین و معلمان و دانش‌آموزان
	قرار دادن بازی در کنار آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری در کودکان پایه اول ابتدایی در
	آموزش به شیوه غیرحضوری
	مشخص کردن مراجع سیاست‌گذاری
	فراهم کردن امکانات و تجهیزات با قیمت مناسب برای تمام اقشار جامعه
	تلاش برای نزدیک کردن آموزش مجازی اضطراری به آموزش مجازی استاندارد

راهکارها در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری	کدانتخابی
برقراری ارتباط موثر میان معلم و والدین و سایر متخصصان آموزشی	
شناسایی خانواده‌های ضعیف از نظر مالی، خانواده با چند فرزند محصل، و اولیاء شاغل	
کوشش جهت کاهش ترس استرس و بار روانی ناشی از شرایط آموزش غیرحضوری	
فرهنگ سازی و ترویج استفاده از اینترنت و فضای مجازی	
تامین امنیت روحی و روانی دانش‌آموزان در فضای مجازی با کمک برنامه‌های داخلی و افزایش نظارت بر استفاده آنان	
حمایت مالی از خانواده‌ها	
بومی‌سازی رسانه‌ها جهت کاهش مشکلات فرهنگی و اجتماعی	
فرهنگ‌سازی و تغییر نگرش برای استفاده از امکانات فضای مجازی و اصلاح ساز و کارهای آن	
فراهم کردن ابزار، وسایل زیرساخت‌ها و منابع مورد نیاز برای آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری	
بکارگیری افراد خبره و کارشناس در حوزه فناوری	آسیب‌های
توسعه و تقویت زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری	مرتبط با مواد
بالا بردن ظرفیت آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری در بستر فضای مجازی	و منابع و
فراهم کردن استفاده از اینترنت پرسرعت و کم هزینه برای دانش‌آموزان	امکانات
ایجاد و توسعه شبکه‌های با کیفیت مناسب برای تدریس مهارت خوانداری و نوشتاری با هدف توسعه آموزش	
ایجاد و راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی سالم و متناسب‌سازی با محتوای این نوع رسانه‌ها	
تأکید و توجه بیشتر به تغییر مرکز کنترل از معلم به یادگیرنده	
تنظیم برنامه خواب و تغذیه دانش‌آموزان	آسیب‌های
تهیه محیط آرام بدون هیاهو در ساعت آموزش غیرحضوری و ساعات انجام تکالیف نگارشی	یادگیرنده‌محور
توجه بیشتر والدین به نحوه مداد در دست گرفتن کودکان روان خوانی و روان نویسی	
نظارت بر کودک و میزان توجه او به مهارت‌های زبانی هنگام استفاده از گوشی و تبلت	
تلاش برای به رسمیت شناختن مدرسه مجازی به اندازه مدرسه عادی	
ایجاد بستر مناسب جهت آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری به دانش‌آموزان خاص و نابینا و ناشنوا	
تغییر نگرش در روابط با دانش‌آموزان	آسیب‌های
حضور در دوره‌های ضمن خدمت جهت آشنایی بیشتر با آموزش غیرحضوری	معلم محور
نظارت بر عملکرد معلمان در نحوه آموزش مهارت خوانداری و نوشتاری از سوی مقامات بالادستی	
مشارکت و همکاری میان معلمان پایه اول ابتدایی	

با آنکه تحقیقات فراوانی در خصوص آموزش مجازی صورت گرفته است با این حال بیشتر این پژوهش‌ها به بررسی مزایا و ویژگی‌ها، همچنین تأثیرات آن پرداخته‌اند و کمتر به بیان و معرفی آسیب‌های آموزش مجازی بر اساس ادراک افراد پرداخته شده که این پژوهش از این حیث دارای مزیت می‌باشد. با این حال نتایج این پژوهش تا حدودی با نتایج پژوهش‌های انورزاده و همکاران (۱۴۰۰)، شکری و همکاران (۱۳۹۸)، آنوتی و الروادی (۲۰۲۰)، ریمرز و اسکلیچر (۲۰۲۰) و اسنلینگ و فینگال (۲۰۲۰) هم‌سو می‌باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی

مسأله‌ی آموزش غیرحضوری موضوعی نوین است که هنوز جای تحقیق و پژوهش دارد و خلاء بسیاری در آن وجود دارد، لذا باید برای غلبه بر آسیب‌های ناشی از آن تدبیری اندیشید که در کمترین زمان ممکن بر این مسائل فائق آییم. برای سرعت بخشیدن در رفع این مشکلات باید به‌طور همزمان از تمام نیروهای مربوطه مانند نظام آموزش و پرورش، خانواده‌ها، جامعه و دولت و رسانه بیشترین بهره را ببریم. در نتیجه توصیه می‌شود که در بخش رسمی که مربوط به نظام آموزش و پرورش است برنامه‌ریزان درسی و آموزشی نسبت به شرایط حساس بوده و آموزش به شیوه غیرحضوری را که نیاز روز جامعه به‌شمار می‌رود در فرایند طراحی و تدوین و اجرای برنامه‌ی درسی مورد توجه قرار دهند در مراکز تربیت معلم نیز باید آموزش به روش و سبک‌های نوین سرلوحه‌ی کار قرار گیرد و رسالت خود را در این زمینه اجرا کند، همچنین در مراکز آموزش و پرورش با برگزاری دوره‌های ضمن خدمت معلمان را آگاهی بخشند در ادامه نیز مدیران و معلمان می‌توانند با مطالعه بیشتر دانش خود را در این زمینه بروز کنند. در بخش غیررسمی که شامل خانواده‌ها و در حالت کلی شامل جامعه و دولت می‌شود پیشنهاد می‌شود که دولت با در اختیار داشتن ابزارهایی مانند رسانه می‌تواند سهم بزرگی در این زمینه داشته باشد. در نتیجه آگاهی بخشی در سطح جامعه آموزشی، طراحان آموزشی و انجام ارزیابی مداروم از دوره‌های آموزشی، فراهم کردن امکانات و زیرساخت‌های فناورانه خود از بروز بسیاری از مشکلات جلوگیری خواهد کرد.

پیشنهادهای پژوهشی

- امید است که پژوهش حاضر انگیزه و زمینه‌ی تحقیقات زیر را بوجود آورد.
- ۱- انجام این پژوهش به صورت تلفیقی کمی و کیفی.
  - ۲- انجام پژوهش مشابه در پایه و دوره‌های مختلف تحصیلی و یا در شهرهای مختلف.
  - ۲- مقایسه اثر بخشی روش آموزش حضوری و غیرحضوری در یادگیری مهارت خوانداری و نوشتاری در پایه اول با در نظر گرفتن متغیر جنسیت.
  - ۳- بررسی تاثیر آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری بر سایر دروس.
  - ۴- بررسی نقش والدین در ارزشیابی دانش‌آموزان در آموزش غیرحضوری مهارت خوانداری و نوشتاری.
  - ۵- آسیب‌شناسی شیوه اجرای برنامه‌درسی آموزش غیرحضوری مهارت‌های زبانی.

منابع

- خان حسنی عثمانوند، زهرا. (۱۳۹۰). بررسی اثر محیط دو زبانه کردی-فارسی بر پیشرفت سواد خواندن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تهران مرکز، دانشکده علوم انسانی، گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی.
- دادرسی، محمد، نقیب‌زاده، میرعبدالحسین. (۱۳۸۶). زبان مسأله‌ای معرفتی و تربیتی در آراء فیلسوفان و مربیان، اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره ۳، شماره ۳، صفحات ۳-۹۵.
- رضایپور، ابراهیم. (۱۳۹۳). تعامل نحو و زبان‌شناسی اجتماعی: تحلیلی جامعه‌شناختی بر کاربرد چند ساخت نحوی فارسی بر اساس نظریه تنوعات زبانی. فصلنامه علمی-پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء (س). صفحات ۷۸-۱۰۵.
- ضرابیان، فروزان. (۱۳۹۰). طراحی و تدوین الگوی برنامه یادگیری الکترونیکی املاي فارسی، مجله تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره ۶، شماره ۲، صفحات ۱۲۷ تا ۱۴۴.
- عربی جونقانی، احمد، سلطانی، اصغر، اسمی، کرامت. (۱۳۹۶). تبیین ویژگی‌های ارزشیابی مطلوب برنامه درسی زبان‌آموزی در دوره‌ی ابتدایی، فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، سال ۷ شماره ۱۷، صفحات ۱۰۹-۱۳۱.
- عظیمی، اسماعیل، موسوی پور، سعید. (۱۳۹۳). تولید چند رسانه‌ای آموزشی دیکته یار و اثر بخشی آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌ی دوم ابتدایی با ناتوانی یادگیری املا شهر اراک، فصلنامه ناتوانی‌های یادگیری، سال ۴ شماره ۱۲.

فصلنامه مطالعات برنامه درسی، شماره ۶۸، سال هجدهم، بهار ۱۴۰۲

فرج‌مهرابی، زینب. (۱۳۹۶). بررسی تاثیر استفاده از نرم‌افزار کیف الکترونیکی بر مهارت خواندن و نوشتن

دانش‌آموزان پسر پایه سوم ابتدایی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۵-۹۶

فلاح‌زاده، زهرا. (۱۳۹۹). تاثیر استفاده از فناوری در آموزش درس مطالعات اجتماعی پایه‌ی چهارم

ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، فصلنامه علمی - تخصصی، دوره ۲، شماره ۲، صفحات ۱۰۳-۱۲۵.

کلانی، سارا، اصغری نکاح، محسن، غنایی چمن‌آباد، علی. (۱۳۹۴). اثربخشی برنامه‌ی مبتنی بر بازی‌های

نرم‌افزاری با رویکرد زبان‌شناختی بر دقت خواندن و درک مطلب دانش‌آموزان با اختلال خواندن،

مجله‌ی ناتوانایی‌های یادگیری. دوره ۴، شماره ۴، صفحات ۶۶-۸۴

کولایی نژاد، جمال‌الدین. (۱۳۸۹). روانشناسی آموزش و خواندن، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

موسوی، سیدمریم، جعفری، فائزه. (۱۳۹۹). آموزش مجازی در دوران کرونا، فرصت‌ها و چالش‌ها، اولین

کنفرانس ملی پژوهش‌های علمی و کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، صفحات ۱-۹ هرمنزگان.

موسوی، سیدمریم، خلخالی، شقایق، عباس‌زاده، سمیرا. (۱۳۹۹). بررسی تحلیلی چگونگی نوآوری درسی

در زبان‌آموزی دوره ابتدایی ایران.

میزانی سرگزی، نرگس، حیدری آبروان، محمدجواد، عسکری، مهتاب، خوش‌خواهش، رویا. (۱۳۹۹). کرونا و

چالش‌های آموزش مجازی در ایران، دومین کنفرانس روانشناسی علوم تربیتی، علوم اجتماعی و

مشاوره

نصرتی، راضیه و حیدرزادگان، علیرضا (۱۳۹۷) فرصت‌ها و چالش‌های فضای مجازی در نظام یاددهی

و یادگیری دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه بر اساس سند تحول، نهمین همایش انجمن فلسفه

تعلیم و تربیت ایران (فضای مجازی و فلسفه تربیت)، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

وکیلی‌فرد، امیررضا، مهدوی، محمدامین، خدادادیان، مهدی. (۱۳۹۱). ابزارهای آموزش زبان فارسی در محیط

مجازی: از طراحی تا اجرا. پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان. سال ۱،

شماره ۲، صفحات ۶۱-۸۲.

Basilaia, G., & Kvavadze, D. Transition to online education in schools during a SARS-CoV-۲ coronavirus (covid-۱۹) pandemic in Georgia

(۲۰۲۰).

FaysalAnouti, Mohammad, (EP) Rouadi, Naim, (۲۰۲۰). The Online learning

Experiment in the Intermediate and Secondary Schools in Lebanon during the Coronavirus(COVID-۱۹) Crisis

Yulia, H. (2020). Online Learning to Prevent the Spread of Pandemic Corona Virus in Indonesia. ETERNAL (English Teaching Journal), 11(1).